

Stortingslijst van het archief van Leesgezelschap der Wevers te Gent 'Leren vereert', later Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert (1860, 1862-1863, 1904, 1916, 1931, 1946-1947, 1949-1951, 1954-1956, 1958, 1960-1963, 1969-1971)

(S/1982/022)

Martijn Vandenbroucke

INLEIDING

Van leesgezelschap tot werkmansbibliotheek

Na de stichting van de vakbond Broederlijke Wevers in 1857 ijverden enkele jonge leden, geleid door Karel de Boos, voor de oprichting van een eigen bibliotheek. Ze meenden dat de geestelijke ontwikkeling van de arbeiders noodzakelijk was om de vakbondsbeweging een stevigere grondslag te geven. Dertig vakbondsleden legden elk 1 frank in, uit de kas werd 42 frank bijgelegd. Met het startkapitaal van 72 frank werden de eerste boeken, werken van Hendrik Conscience, gekocht. De vereniging kreeg eerst de naam Leesgezelschap der wevers. Er werden een 'boekzael' en een leeskamer ingericht, die elke avond en op zondagmorgen open was. Boeken konden ook worden ontleend. Bij de start bezat de vereniging 160 boeken, al kon de collectie door geldgebrek niet meteen worden uitgebreid. Het argwanende stadsbestuur weigerde het gezelschap te subsidiëren.

Al vrij snel ontstonden spanningen binnen de Broederlijke Wevers. Een aantal jongeren onder leiding van Karel de Boos verzetten zich tegen het conservatieve bestuur, dat het niet erg begrepen had op het vrijzinnige gedachtegoed. Aanvankelijk scheurde enkel een deel van het leesgezelschap zich af, maar uiteindelijk kwam het tot een scheiding binnen de Broederlijke Wevers zelf en werd Vooruit gesticht. Het Leesgezelschap trachtte zich onafhankelijk op te stellen, al maakten de meeste leden deel uit van Vooruit. Vanaf 1868, nadat de bibliotheek was ingericht in De Diligentie op de Korenmarkt, werden ook andere beroepen dan enkel wevers tot de vereniging toegelaten. Het ledenaantal groeide gestaag en de bibliotheek – open op zondagmorgen en maandagavond – werd met honderden nieuwe boeken aangevuld. In 1875 kwam het tot een hereniging van de oorspronkelijke bibliotheek van de Broederlijke Wevers met die van Vooruit. Na de stichting van samenwerkende maatschappij Vooruit in de winter van 1880-1881 werd het Leesgezelschap in haar structuur opgenomen.

In het begin van de jaren 1870 stichtten enkele Gentse internationalisten een eigen propagandaclub, waar ook een bibliotheek bijhoorde. Kennis was onontbeerlijk voor de strijd tegen het kapitalisme. De Vrijzinnige Werkmansbibliotheek vond eerst een plaatsje in de Parnassus op de Oude Houtlei en vervolgens in Den Duitsch bij Sint-Jacobs, waar ook de andere socialistische bibliotheek naartoe zou verhuizen. Het kwam echter niet meteen tot een samensmelting. Meer zelfs, van 1883 tot 1897 was de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek gevestigd in de gebouwen van sm Vooruit op de Garenmarkt en daarna in het feestlokaal in de Bagattenstraat. Ze zou in 1902, bij de inhuldiging van het nieuwe feestlokaal Ons Huis op de Vrijdagmarkt en de overbrenging van de collectie van het Leesgezelschap daarheen, een hulpbibliotheek van de nieuwe Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leeren Vereert worden. De laatste twee woorden vormden overigens een kenspreuk die reeds in 1870 door het Leesgezelschap werd gehanteerd. De bibliotheek werd gevestigd in een met fresco's versierde zaal van Ons Huis. In 1911 kwam daar een afzonderlijke leeszaal bij. Het aantal ontleningen nam tussen 1903 en 1921 fors toe, maar er was geen noemenswaardige toename van het aantal leden. In 1915 werd de hulpbibliotheek overgebracht naar het nieuwe Feestlokaal van Vooruit in de Sint-Pietersnieuwstraat, al moest ze na de opeising van het gebouw door de Duitse bezetter in 1917 terug naar Ons Huis.

De eerste bibliothecaris, Gustaaf Posthumus, sinds 1911 in dienst, werd in 1931 opgevolgd door een zekere Fouquaert. In de jaren 1920 en 1930 was de collectie uit de Bagattenstraat ondergebracht in een gebouw aan de Zuivelsteeg. Tijdens de Tweede Wereldoorlog gingen de meeste boeken, als gevolg van de Duitse censuur, reddeloos verloren. Zo bleef van de bibliotheek op de Vrijdagmarkt niets over. In mei 1946 werd een nieuwe bibliotheek geopend in de

Zuivelsteeg. Er kwam meteen ook een nieuwe bibliothecaris, Albert Bracke. De collectie bestond uit zo'n 4000 boeken, jaarlijks aangevuld met zo'n 500 aankopen. In 1951 volgde een nieuwe verhuis naar een lokaal in het Feestlokaal van Vooruit. De werkmansbibliotheek Leren Vereert ontwikkelde zich als een modelbibliotheek in Vlaanderen. Bibliothecaris Bracke overleed plots in 1974. Hij werd opgevolgd door Jacqueline Stevens. Door de moeilijkheden van sm Vooruit kwam de bibliotheek ook in de problemen. Geschillen met de uitbaters van het feestlokaal, onaangekondigde sluitingen of afgesloten verwarming zorgden ervoor dat het bezoekersaantal terugliep. Het Bibliothekendecreet uit 1978 werd dan ook met beide handen aangegrepen om de collectie niet verloren te laten gaan: op 1 januari 1983 werd het bezit overgedragen aan de Stedelijke Openbare Bibliotheek van Gent.

Het archief

Het archief van Leren Vereert werd in 1981-1982 – als onderdeel van het conglomerataarchief waarin het was opgenomen – naar het toenmalige AMSAB overgebracht. Het bleef bewaard in het zogenaamde archief van BWP-federatie Gent-Eeklo, tot het daar onlangs van werd afgezonderd en apart werd ontsloten. Het leeuwendeel van de collectie wordt gevormd door de omvangrijke briefwisseling uit de jaren 1955 en 1960-1963. Het archief beslaat 24 nummers, opgeborgen in 2 archiefdozen, en bestrijkt de jaren 1860-1971. Het is raadpleegbaar mits toestemming van de verantwoordelijke archivaris.

Bibliografie

Rita DEHEUSCH, *Leest, vrijzinnige werklieden: Leeren vereert! De geschiedenis van de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek 'Leren Vereert': van het Leesgezelschap van de 'Broederlijke Wevers' (1860) langsheen het leven van Albert Bracke (1919-1974) tot AMSAB (1981)*, VSPW Gent, scriptie, 1993, 71 p.

STORTINGSLIJST

- 1 Dossier betreffende Albert Bracke.
1863, 1931, 1946, [1951], 1955, 1962 1 omslag
- 2 Dossier betreffende een voorbereidende cursus voor het examen bibliothecaris.
Z.d. 1 omslag
- 3 Reglement van de Maatschappij der Openbare Kinderbibliotheken te Gent gesticht in
1909. Gedrukt.
Z.d. 1 stuk
- 4 Doorslagen van uitgaande briefwisseling. Eigentijdse kopieën.
1862 1 omslag
- 5 Brief van A[lice] Heyman aan N. Foucaert betreffende de ontlening van een aantal
boeken. Handschrift.
26 december 1916 1 stuk
- 6 Stukken betreffende het verslag over het jaar 1946.
1947 2 stukken
- 7 Verslag betreffende het reglement. Eigentijdse kopie.
2 december 1860 1 stuk
- 8 Stukken betreffende het 90-jarig bestaan.
[1950] 1 omslag
- 9 Toespraak over de toestand van de bibliotheek na de oorlog en de steun van sm Vooruit.
[30 april 1946] 1 stuk
- 10 Nota over het aantal boeken 1920-1938. Handschrift.
Z.d. 1 stuk
- 11 Nota betreffende het blad 'De Volkswil' en haar opvolgers. Handschrift.
[1904] 1 stuk
- 12 Stukken betreffende theaterstukken.
Z.d. 1 omslag
- 13 Stukken betreffende de aanwinsten.
1969[-1971] 1 omslag
- 14 Uittreksel van de Raad van Beheer op 07/07/1945 betreffende de verkiezing van de
bestuursfuncties.
29 juni 1949 1 stuk

15	Uitnodigingen voor tentoonstellingen en lezingen. [1954, 1956, 1958]	1 omslag
16	Stukken betreffende een volmacht voor het afhalen van poststukken. 1949	2 stukken
17	Catalogus van de afdeling Muziek. Gedrukt. Z.d.	1 stuk
18	Nota betreffende de nieuwjaarsboodschap 1954 voor de leden. Gedrukt. [1954]	1 stuk
19	Certificaten betreffende aansluiting bij de Bibliotheekdienst van de Centrale voor Arbeidersopvoeding (CAO). 1955-1956, 1958, 1960, 1963	1 omslag
20	Reclameboodschap. Z.d.	1 stuk
21	Inkomende briefwisseling. 1955	1 omslag
22	Briefwisseling. Met bijlagen. 1962-1963	1 omslag
23	Briefwisseling. Met bijlagen. 1961	1 omslag
24	Briefwisseling. Met bijlagen. 1960	1 omslag

OVERGEBRACHT NAAR ANDERE DEPARTEMENTEN

Departement Bibliotheek

- Programmabrochure De Bruid der Zee (de Tière & Blockx) op 22/03/1918
- L'Action Socialiste au conseil provincial du Hainaut: Le Travail de 30 années

Departement Beeld & Geluid

- Lidkaart M. H. Van Raen 1925-1926
- Postkaarten (2 maal 2 ex.)
- Opgekleefde foto van tentoonstelling op 11-13/09/1954
- Drie opgekleefde foto's van tentoonstelling ca. 1957
- Foto van bestuur? (fotograaf R. Aelvoet-de Reuse)
- Diploma's van Bertha Vivex en Emiel Vergeylen naar aanleiding van 65 jaar BSP-afdeling Dampoort – Sint-Amandsberg